

ELS EXPRESSIONISTES ALEMANYS

En el renaixement alemany, que coincideix amb una època de revoltes camperoles, agitació político-social i angoixa religiosa, el pintor Matthias Grünewald (1475-1528) és considerat pels estudiosos com un precursor -o antecedent- del modern expressionisme: en efecte, les seves representacions iconogràfiques del Crist, i sobretot la seva Crucifixió de Karlsruhe, no representen pas la serenitat italiana, sinó el turment, la injustícia. Els membres dislocats, de grans peus i mans amb dits agarrotats com arrels, desencaixat el rostre, el cos fatigat aclivellat per les llances, la carn verduosa, són la imatge plàstica d'un poble que pateix el "nou ordre" de la Reforma luterana. Al contrari de la caritat que inspira una "pietà" aquestes imatges reflecteixen el sofriment, l'odi, la por a les bruixes, a l'infern i al judici final, la fam i la pesta. Hi han també, dels segles XV i XVI alemanys, els testimonis dels artistes Graf, Grien i Schongauer. D'aquella època en va dir Montaigne que, volent-se convertir en àngels, els homes es van transformar en bèsties.

Precursors també se'n pot considerar, en certa manera, El Greco i Goya a casa nostra, el primer pel seu misticisme i el segon, sens dubte, per les pintures negres i les seves sèries de gravats.

L'expressionisme modern cal situar-lo entre finals del segle XIX i principis de l'actual. El batejà el crític Wilhelm Worringer a la revista alemanya "Der Sturm", l'any 1911.

D'igual manera que l'expressivitat dramàtica i punyent dels renaixentistes alemanys es contraposava a la bellesa italiana, el moviment expressionista -no limitat tan sols a la pintura, sinó també a l'arquitectura, el cinema, l'escenografia, l'escultura, el gravat i el teatre- avantposa l'expressió emocional a la sensualitat superficial de l'impressionisme francès.

El filòsof Nietzsche -seguit pels expressionistes- havia dit "Déu és mort" i Dostoievski -per boca d'un dels seus personatges- afegí més tard "... i si Déu és mort tot és permès": monstruoses conseqüències d'aques-

ta demencial permissibilitat ho van ser la guerra europea (1914-1918) i el nazisme, la pujada al poder del qual ara fa cinquanta anys.

Aquest evident paral·lelisme entre les dues èpoques -traduït en la moderna en una forta reacció dels joves artistes expressionistes europeus- fruità en un patètic crit que significa el desempar infinit del noruec Edward Munch, la distorsió formal del qual i la seva força simbolista en el color ens vénen a recordar els Cristos fuetejats del Grünewald. Ensor, Beckmann i Nolde ens hi reporten també i en el segon, Beckmann, hi notem una extraordinària influència a la litografia "La Nit" (1919), si comparem les grans mans de la figura femenina lligades a una fusta, amb les ferotges -de dits gemegants- del Crucifixat, la cara ensangonada del qual ens recorda, tanmateix, les de Nolde.

La fina sensibilitat i intel·ligència del ciutadà alemany en Lothar-Günter Buchheim, fervent i apassionat col·leccionista d'obra d'aquest corrent artístic li ha permès de reunir nogensmenys que 460 obres, entre aquarel·les, dibuixos, gravats, olis i xilografies, peces que -formant la col·lecció que duu el seu nom- han estat darrerament exhibides a Colònia,

Berlín, Moscou, Leningrad i Estrasburg i, feliçment, han passat per Barcelona el desembre i gener últims dins l'exposició que ha organitzat la Caixa de Pensions al seu Centre Cultural del Passeig de Sant Joan, sota el títol: Expressionistes alemanys.

En visionar-la detingudament, hom es fa càrrec de la tremenda influència de l'expressionisme nòrdic -moviments o grups com els "Die Brücke" i "Der Blaue Reiter"- en el "fauvisme" francès de trànsit entre impressionisme i neoimpressionisme, que fa incidència en l'emoció exultant i les noves aportacions a la teoria del color, en l'art europeu en general i, concretament a casa nostra, en els Picasso, Nonell i Gutiérrez Solana. Igualment ha influït tremendament en l'art contemporània: expressionisme abstracte i els actuals neoexpressionismes.

Testimoni d'una època essencialment conflictiva, ofegada pel fantasma de la guerra que, fatalment, banyarà Europa de caos i misèria, l'art expressionista es mou entre l'al·lucinació, l'alcoholisme, la pobresa, la prostitució i el suïcidi: Otto Dix ens ho mostra a bastament en la magnífica i apocalíptica sèrie d'aiguaforts "La Guerra" -50 planxes que tècnicament són un prodigi i anecdòticament ja no cal dir-ho- que no crec que pugui tenir comparació més que amb una altra sèrie de gravats, "Los desastres de la guerra" de Goya, precisament.

La presentació de la mostra, impecable, com ja ens hi té acostumats "La Caixa"; tan sols un lleuger retret a fer en la il·luminació que sobretot en els olis té alguna deficiència tècnica i lamentar que no hi hagi millor obra de Kokoschka que l'escassa i poc representativa que hem vist, si bé això no ho podem imputar a ningú però havíem de dir-ho.

Per aquells homes, el quadre no va ser un fi, sinó un mitjà: no un objecte per a fer bonic en els salons, sinó una arma de defensa i d'atac com va dir més tard Pablo Ruiz Picasso.

R.C.D.